

Forbruker-, likestillings- og familiepolitikk – hva skjer i Brussel? August 2019

Forbruker-, likestillings-, familie- og oppvekstråd Joachim Nilsen Frislid
EU-delegasjonen, Brussel, 27. august 2019

Innhold

1. Nye koster på toppen av EU-systemet – valg sommeren 2019	3
1.1. Nytt Europaparlament – samling i sentrum	3
1.2. Ny Europakommisjon	4
1.2.1 Von der Leyen – EUs første kvinnelige kommisjonspresident	4
1.2.2 Von der Leyens program: Familie-, likestillings- og forbrukerpolitiske høydepunkter	4
1.2.3 Prosessen med å utpeke nye kommisærer – likestilling i fokus.....	6
1.3 Andre nye koster - den øvrige europeiske lederkabal	7
1.4 Mulige satsingsforslag fra embetsverket i Brussel	7
1.5 Finland overtar formannskapet for Rådet – betydning for BFD og KUD?	7
1.6 25-årsjubileum for EØS-avtalen	8
2. Forbrukersaker	8
2.1 Forslag til direktiv om beskyttelse av forbrukernes kollektive rettigheter	8
2.2 Omnibudirektivet (eller Moderniseringsdirektivet for forbrukervernregelverk)	10
2.3 Nye regler for forbrukerkontrakter	11
2.3.1 Direktivet om kontraktsregler for digitale ytelser:.....	11
2.3.2 Direktivet om salg av varer:.....	11
2.4 Sirkulær økonomi:	11
2.5 Forbrukerkreditt	12
2.6 Fjernsalg av finansielle tjenester	13
2.7 Mulige satsingsforslag fra embetsverket i Brussel (se pkt. 1.4 ovenfor)	13
2.7.1 Digitalt: Kunstig intelligens	13
2.7.2 Digitale tjenester og plattformer:	14
2.7.3 Forbrukere og næringsdrivende for bærekraft	14
2.7.4 Pantestystem for mobiltelefoner og ladere	14
2.7.5 Sirkulær økonomi 2.0	15
3 Likestilling og ikke-diskriminering	15
3.1 En politisk prioritet for påtroppende Kommisjon	15
3.2 Møteplaner under det finske Rådsformannskapet	15
3.4 Tilgjengelighetsdirektivet	15

3.5 Nytt ikke-diskrimineringsdirektiv/likestillingsdirektiv.....	16
3.6 Women on boards.....	16
3.7 Rettighets- og verdiprogrammet.....	16
3.8 Gender equality index 2019	17
3.9 Mulige satsingsforslag fra embetsverket i Brussel (se pkt. 1.4 ovenfor)	17
3.9.1 Kriminalitetsforebygging – vold mot kvinner	17
4 Barne-, ungdoms- og familiepolitikk	18
4.1 Et politisk prioritetsområde?.....	18
4.2 Finske planer for ungdomsfeltet	18
4.3 Direktiv om balanse mellom arbeids- og familieliv (Work-Life Balance)	18
4.4 Trygdekoordineringsforordningen	19
4.5 Mulige satsingsforslag fra embetsverket i Brussel (se pkt. 1.4 ovenfor)	19
4.4.1 Erasmus for unge ledere	19
4.5.2 Utvide Erasmus+ for unge entreprenører	19
4.5.3 Dagsorden for demokrati i EU	20

1. Nye koster på toppen av EU-systemet – valg sommeren 2019

1.1. Nytt Europaparlament – samling i sentrum

I slutten av mai 2019 var det valg til Europaparlamentet i alle EUs medlemsland, inkludert Storbritannia. Britene håpet lenge å få slippe å delta i dette valget, siden de etter planen skal forlate EU 31. oktober. Dette var imidlertid ikke mulig, ettersom alle medlemsland er forpliktet til å være representert i Parlamentet, og det av representanter som velges hvert femte år. Dersom ett medlemsland ikke tilfredsstiller disse kravene, vil det kunne argumenteres for at enhver avgjørelse Parlamentet treffer er rettslig ugyldig. Et eventuelt britisk fravær ved dette valget ville dermed ha ført til et nivå av rettslig usikkerhet som ville ha vært uakseptabelt for resten av Unionen.

Valgdeltakelsen var denne gangen 50,5 %. Det er mye bedre enn ved forrige valg.

Selv om mange analytikere hadde forutsett at euroskeptiske partier på ytre høyre og venstre fløy ville gjøre et brakvalg, ble det ikke slik. Det nye Parlamentet er, som det forrige, dominert av grupper i sentrum. Den viktigste endringen er at de største politiske gruppene (det konservative europeiske folkepartiet (EPP)) og sosialdemokratene (S&D) ikke lenger kan danne flertall alene. Begge disse gruppene gikk kraftig tilbake ved valget. Selv om EPP fortsatt er størst og S&D nest størst, kan de dermed ikke lenger bestemme det meste ved å koordinere seg imellom. De må nå søke bredere allianser og koalisjoner for å vinne fram med sine synspunkter.

De mest nærliggende samarbeidspartnerne for EPP og S&D vil være de sentrumsorienterte gruppene, som gjorde et godt valg. Dette gjelder særlig den nye gruppen Forny Europa (Renew Europe, tidligere ALDE og den Emanuel Macron-initierte gruppen Renaissance), som ble den tredje største politiske gruppen i Parlamentet, og De grønne (som også ble styrket ved valget, på grunn av stor støtte i nord- og vest-europeiske medlemsland).

Det blir stor utskiftning av parlamentarikere. 63% er nyvalgt, mens 37% er gjenvalgt. Blant de gjenvalgte finner vi kjente navn som Nigel Farage og Claude Moraes fra Storbritannia, Danuta Hübner fra Polen, Frans Timmermans, Bas Eickhout og Sophie in't Veld fra Nederland, Heidi Hautala fra Finland, Margrethe Auken fra Danmark, David Mc Allister, Manfred Weber, Udo Bullmann og Ska Keller fra Tyskland og Antonio Tajani fra Italia. Noen nyvalgte kjente navn er Matteo Salvini og Silvio Berlusconi, Italia, og Nathalie Loiseau og Jordan Bardella fra Frankrike.

Ved Brexit vil de britiske parlamentarikerne fratre sine verv. Det er allerede bestemt hvordan fordelingen av parlamentarikere da skal være for de gjenværende medlemslandene. Balansen mellom de politiske gruppene vil endre seg noe. EPP vil bli styrket. De grønne vil miste 11 seter, S&D vil miste 11 og Forny Europa 16. Noen mandater vil komme til de ulike gruppene som følge av den nye fordelingsnøkkelen for et Parlament med 705 seter, i stedet for dagens 751 seter.

Den italienske sosialdemokraten David-Maria Sassoli er valgt som ny parlamentspresident. Belgiske Petra de Sutter fra De grønne, er valgt til president i Parlamentets komité for det indre marked og forbrukervern (IMCO), britiske Lucy Nethsingha fra Forny Europa er ny president for Justiskomiteen (JURI), østerrikske Evelyn Regner fra sosialdemokratene er president for komiteen for kvinners rettigheter og kjønnslikestilling (FEMM) og slovakiske Lucia Duris Nicholsonova fra European Conservatives and Reformists (ECR, høyreorienterte euroskeptikere) er ny leder av sysselsettings- og sosialkomiteen (EMPL).

1.2. Ny Europakommisjon

1.2.1 Von der Leyen – EUs første kvinnelige kommisjonspresident

2. juli i år innstilte medlemslandene Ursula von der Leyen som ny kommisjonspresident etter Jean-Claude Juncker, som går av 31. oktober. Von der Leyen er en politisk tungvekt fra Tyskland, der hun har sittet i alle Angela Merkels regjeringer, blant annet som familieminister og nå sist som forsvarsminister. Hun blir EUs første kvinnelige kommisjonspresident når hun tiltrer 1. november.

Europaparlamentet må etter regelverket godkjenne kandidatene Rådet innstiller til rollene som kommisjonspresident og som øvrige medlemmer av kommisjonen på toppnivå (kommisærene). Von der Leyen var i utgangspunktet ikke ønsket av Parlamentet, som hadde lagt stor prestisje i sitt egendefinerte «toppkandidatsystem». Dette går ut på at hver politisk gruppe i Parlamentet utpeker en toppkandidat før valget til parlamentet. Kandidaten fra den gruppen som blir størst i valget skal så innstilles som kommisjonspresident. Mange medlemsland avviser dette systemet, fordi det fratar dem muligheten til selv å velge kandidater til denne og andre europeiske toppstillinger. Spørsmålet om i hvilken grad toppkandidatsystemet skal respekteres har derfor utartet til en maktkamp mellom europaparlamentarikerne og medlemslandene.

Etter parlamentsvalget viste det seg raskt at medlemslandene ikke ble enige om å støtte noen av toppkandidatene som var utpekt av de politiske gruppene i Parlamentet. Det ble lange og vanskelige diskusjoner innad i Rådet, og til slutt trakk medlemslandene 2. juli nokså overraskende fram von der Leyen som en kompromisskandidat. Hun kastet seg straks i gang med et intenst påvirkningsarbeid for å overbevise flest mulig parlamentsmedlemmer om å støtte hennes kandidatur. Blant annet la hun 16. juli fram et politisk program med en tydelig pro-europeisk linje. Hun søkte støtte fra Parlamentets sentrum og fra de liberale og grønne politiske gruppene, mens hun tok avstand fra de politiske gruppene ytterst på høyresiden. I det politiske programmet understreket hun at Kommisjonen under hennes ledelse særlig vil fokusere på **forsvar av rettsstatsprinsipper, mer demokrati på EU-nivå, ambisiøs klimapolitikk, sosial rettferdighet og likestilling.**

For å bli valgt måtte von der Leyen ha støtte fra et kvalifisert flertall i Parlamentet. Dette innebar minst 374 parlamentarikere. Hun endte opp med å bli valgt 16. juli, men med svært knapp margin: 383 parlamentarikere stemte for, 327 stemte mot og 22 avsto fra å stemme. Hun vant dermed fram med en margin på 9 stemmer.

Avstemningen var hemmelig. Etter det man tror, fikk hun imidlertid de fleste stemmene fra sin egen politiske gruppe (EPP), over halvparten av S&Ds stemmer og de fleste stemmene fra Forny Europa. De grønne, Europeisk grønt venstre/Nordisk grønt venstre (GUE/NGL) (ytterst på venstresiden), og Identitet og demokrati (ytterst på høyresiden og svært EU-skeptisk) hadde på forhånd sagt de ville stemme mot von der Leyen. Den andre gruppen på ytre-høyre, ECR, sa etter avstemningen at de ikke hadde støttet henne.

1.2.2 Von der Leyens program: Familie-, likestillings- og forbrukerpolitiske høydepunkter

Von der Leyen la fram et politisk program (Political Guidelines) for Europaparlamentet mens hun jobbet for at de skulle velge henne som kommisjonspresident. Noen hovedpunkter derfra er at den påtroppende Kommisjonen særlig vil fokusere på forsvar av rettsstatsprinsipper, mer demokrati på EU-nivå, ambisiøs klimapolitikk, sosial rettferdighet og likestilling.

Programmet bærer preg av et høyt ambisjonsnivå og er skreddersydd for å sikre støtte fra Europaparlamentet, men det er nok langt fra sikkert om von der Leyen vil få med seg medlemslandene i alle sakene hun ønsker å prioritere. Man kan for eksempel tenke seg noen testballonger på likestillingsfeltet, der hun blant annet ønsker seg framdrift når det gjelder ikke-diskrimineringslovgivning og økt kvinneandel i bedriftsstyrer. På disse områdene har det som kjent foreligget forslag til nye direktiver i Brussel i mange år allerede, men begge er blokkert av medlemsland i Rådet. Dette til tross for at begge sakene har vært flagget som prioriteringer av EU-kommisjonen, ikke minst av avtroppende kommisjonspresident Jean-Claude Juncker.

For BFD og KUD kan det være interessant at Von der Leyen har tatt inn en rekke saker om **likestilling og familiepolitikk** i programmet. På den annen side er programmet nokså magert når det gjelder **forbrukervern**. Det kan muligens skyldes at den utgående Juncker-kommisjonen har vært usedvanlig aktiv og fått gjennomført en rekke større lovsaker på forbrukerfeltet i løpet av de siste 5 årene.

Punkter av særlig interesse for BFD og KUD i von der Leyens program:

- Sosial rettferdighet er en av seks hovedsaker. Økonomien skal være til for folket, ikke omvendt. Von der Leyen vil legge fram en handlingsplan for å gjennomføre den europeiske pilaren for sosiale rettigheter. Der vil hun blant annet:
 - Styrke arbeidet mot **barnefattigdom** («25 millioner europeere under 18 år står i fare for å bli fattige eller sosialt utenfor»). Hun vil innføre en **europaisk barnegaranti** for å sikre tilgang til grunnleggende rettigheter som helsetjenester og utdanning for barn som lever i fattigdom eller er sosialt utestengt.
 - Hjelp foreldre og omsorgspersoner med å **balansere arbeid og fritid**. Kommisjonen vil fokusere på gjennomføring av det nye Work-Life Balance-direktivet (trådte i kraft i EU 1. august i år). Dette vil bidra til å få flere kvinner inn i arbeidslivet og motvirke barnefattigdom.
 - Finansiering fra det europeiske sosialfondet skal styrke kvalitet og tilgang på **utdanning og omsorg i tidlige barndomsår**.
 - Den **europaiske ungdomsgarantien**, som i de siste 5 årene skal ha hjulpet 3,5 millioner unge inn i utdanning og arbeid, skal gjøres til et permanent virkemiddel mot **ungdomsarbeidsløshet**. Budsjettet til ungdomsgarantien forslås økt og det vil bli innført rapporteringsforpliktelser for å sikre gjennomføring i alle medlemsland.
 - Von der Leyen støtter Europaparlamentets forslag om å **tredoble budsjettet til Erasmus+** gjennom det kommende langtidsbudsjettet.
 - **Likestilling** er en hovedprioritet og ses i programmet som en grunnleggende forutsetning for økonomisk vekst. Von der Leyen vil:
 - Legge fram ny **antidiskrimineringslovgivning**.
 - Forslå ny europeisk **strategi for kjønnslikestilling**. Denne vil blant annet dreie seg om hvordan lovgivning påvirker kvinners valg når det gjelder yrke, ekteskap, lønn, barn, eiendomsforvaltning og pensjon.
 - Legge fram tiltak for å sikre **åpenhet om lønn** i løpet av de første 100 dagene av mandatperioden.
 - Bygge flertall for å få vedtatt forslaget til direktiv om **kvinner i bedriftsstyrer** (women on boards). Slik lovgivning fikk von der Leyen gjennomført nasjonalt da hun var tysk familieminister.
 - Kommisjonen skal gå foran: Von der Leyens College of Commissioners (det politiske toppnivået i Kommisjonen, der det sitter en representant fra hvert medlemsland) skal bestå av **halvparten kvinner og menn** fra starten av, og ved

utløpet av mandatperioden skal det være **full kjønnslikestilling på alle ledelsesnivåer i Kommisjonen.**

- **Vold mot kvinner** skal motarbeides. Det skal fortsatt være en prioritet for Kommisjonen å jobbe for at EU kan tiltre **Istanbul-konvensjonen** mot vold i hjemmet. Hvis medlemslandene fortsetter å blokkere dette, vil Kommisjonen vurdere nye regler om definisjoner av typer vold og styrke direktivet om ofres rettigheter. Von der Leyen vil også få inn **vold mot kvinner på listen over definerte EU-forbrytelser.**
- **Digitale spørsmål.**
 - Von der Leyen vil i løpet av sine første 100 dager legge fram forslag til **lovgivning om kunstig intelligens.** Fokus skal være på etikk og på hvordan Big Data kan bidra til velferdsutvikling. Kommisjonen vil sikre at investeringer i kunstig intelligens prioriteres.
 - Kommisjonen vil legge fram forslag til **lovgivning om digitale tjenester** for å oppgradere regelverket om ansvar og sikkerhet for **digitale plattformer, tjenester og produkter.**

Von der Leyens program kan leses i sin helhet:

<https://www.europarl.europa.eu/resources/library/media/20190716RES57231/20190716RES57231.pdf>

1.2.3 Prosessen med å utpeke nye kommisærer – likestilling i fokus

Denne prosessen er nå i gang. Von der Leyen har bedt medlemslandene nominere sine kandidater. Hun satte 26. august som frist for medlemslandene til å sende henne navn på potensielle kommisærer, og etter planen skal hun begynne intervjuprosessen med kandidatene 27. august. Per 27. august har for øvrig alle medlemslandene, bortsett fra Frankrike og Italia nominert kandidater, mens Storbritannia har sagt at de ikke vil nominere noen ettersom landet etter planen skal forlate EU 31. oktober og den nye Kommisjonen først skal tiltre dagen derpå. Von der Leyens team har sagt at de ikke kommer til å offentliggjøre hvem hun intervjuer, fordi det er stor sannsynlighet for at noen av navnene kan endre seg etter under prosessens gang.

Von der Leyen har erklært at den påtroppende Kommisjonen på toppnivå skal ha full kjønnsbalanse.

Dette vil i så fall være historisk. Siden 1958 har det vært 183 Kommisærer og bare 35 av disse har vært kvinner. Kravet til kjønnsbalanse vil sannsynligvis komplisere arbeidet med å sette sammen Kommisjonen ytterligere, ettersom det kommer i tillegg til andre hensyn som balanse mellom representanter fra ulike europeiske regioner, viktigheten av de forskjellige porteføljene og medlemslandenes egne ønsker om ulike posisjoner, samt den enkelte kandidats kvalifikasjoner og egnethet for ulike poster.

Parlamentet må godkjenne hele Kommisjonen samlet. Det kan forkaste enkeltkandidater, og da vil von der Leyen enten måtte finne nye kandidater eller stille «kabinettspørsmål» for hele den påtroppende Kommisjonen. Parlamentet skal først spørre ut alle kandidatene i møter i de ulike Parlamentskomiteene fra **30. september til 8. oktober.** Dette er en nokså grundig prosess, som stiller store krav til de håpefulle kommisærkandidatene. Parlamentarikerne stiller først hver kandidat skriftlige spørsmål og deretter er det muntlig høring i de ulike komiteene. Parlamentets avstemning om godkjenning av den nye Kommisjonen vil sannsynligvis foregå i et plenumsmøte i Strasbourg **21. til 24. oktober.**

1.3 Andre nye koster - den øvrige europeiske lederkabal

Etter mange møter og diskusjoner i EUs ulike institusjoner er også ny topplederklub valgt denne sommeren: Som nevnt har Parlamentet valgt Ursula von der Leyen til **kommisjonspresident** og David-Maria Sassoli til **parlamentspresident**. Ut over dette har medlemslandene valgt den belgiske statsministeren Charles Michel som ny leder i **Det europeiske råd** (hvor medlemsstatene sitter). Han etterfølger dermed polakken Donald Tusk. Leder av Det internasjonale pengefondet (IMF), franske Christine Lagarde, er nominert som president for **Den europeiske sentralbanken**. Den spanske utenriksministeren Josep Borrell vil bli ny europeisk **høyrepresentant for utenriks- og sikkerhetsspørsmål**, etter italienske Federica Mogherini.

1.4 Mulige satsingsforslag fra embetsverket i Brussel

Alle generaldirektoratene i Kommisjonen (tilsvarer departementene i Norge) har i sommer, i forbindelse med overgangen til ny Kommisjon, utarbeidet forslag til nye initiativer på sine områder. Dette er interne prosesser og forslagene er fremdeles i planleggingsfasen. For øyeblikket har forslagene fra de ulike generaldirektoratene blitt samlet i ett felles dokument, men dette er ennå ikke offentlig. Det har imidlertid forekommet lekkasjer til media. Noen forslag som kan være av interesse for BFD og KUD er beskrevet i kapitlene om de ulike politikkområdene nedenfor. Det er imidlertid viktig å huske at det ikke er sikkert det blir noe av disse sakene, ettersom de jo kun er forslag fra embetsverket til den påtroppende politiske ledelsen i Von der Leyens Kommisjon. Det er uansett slående hvordan miljø og bærekraft har arbeidet seg inn i svært mange av generaldirektoratenes satsingsforslag, kanskje som en konsekvens av at disse temaene ble svært viktige ved valgene til nytt Europaparlament og ny kommisjonspresident denne våren.

1.5 Finland overtar formannskapet for Rådet – betydning for BFD og KUD?

1. juli 2019 overtok Finland det roterende formannskapet i Rådet etter Romania. Formannskapslandet kan ha stor betydning for arbeidet i Brussel, fordi det kan påvirke framdriften i pågående saker gjennom å planlegge møteaktiviteter, utferdige dokumenter og legge til rette for diskusjoner mellom medlemslandene, for eksempel gjennom å lage utkast til reviderte versjoner av regelverksforslag som Kommisjonen tidligere har lagt fram.

Finland har, som Von der Leyen, lagt fram et politisk program for presidentskapet. Det finske programmet er kalt «bærekraftig Europa – bærekraftig framtid», se <https://eu2019.fi/en/priorities/programme>. Hvis man skal sammenligne med Von der Leyens program, er det finske programmet mindre konkret.

Et hovedpunkt for Finland er å fokusere på sammenhenger mellom velferd og økonomisk vekst (de kaller dette «the Economy of Wellbeing»). I følge finnene vil dette gi en helhetlig tilnærming til politikktutforming utover BNP som et verktøy for måling av markedsproduksjon og økonomisk vekst. Hovedsynet går på at mens menneskers velvære er en verdi i seg selv, er det også viktig for å sikre bærekraftig langsiktig økonomisk vekst. Konseptet søker å øke forståelsen i EU om hvordan velferdspolitik og strukturer øker produktiviteten, genererer økonomisk vekst, øker sysselsettingen, og støtter finanspolitisk bærekraft og samfunnsstabilitet. Finnene tar til orde for en tverrfaglig tilnærming idet det tas hensyn til at en bærekraftig langsiktig økonomisk vekst avhenger av mer inkluderende sosial beskyttelse, økt likestilling mellom kjønnene, bedre helsetjenester og mer tilgjengelig utdanning og kompetanse.

Andre **punkter i formannskapsprogrammet av interesse for BFD og KUD** (disse sakene er også fremhevet i von der Leyens program, se ovenfor):

- Finland ønsker en europeisk strategi for kjønnslikestilling.
- Finland vil jobbe for økt kvinneandel i arbeidslivet og at det skal bli enklere å balansere arbeid og familieliv.
- Kjønnslikestilling og kvinner og jenters rettigheter må vies oppmerksomhet på tvers av sektorer, også internasjonalt.

Romania, Finland og Kroatia, som overtar Rådsformannskapet våren 2020, utgjør en såkalt formannskapstrio, og samarbeider nært med hverandre. Romania hadde også likestilling høyt på sin dagsorden, de fokuserte særlig på kvinner i arbeidsmarkedet og kjønnsbaserte lønnsforskjeller. Det er sannsynlig at også Kroatia vil flagge likestilling høyt. Dette til tross har det vært begrenset framdrift i flere store lovsaker på likestillingsfeltet i Brussel i det siste. Dette redegjøres det nærmere for i kapittel 3 om likestilling nedenfor.

På forbrukerfeltet fikk rumenerne derimot lost i land flere lovforslag, som beskrevet i kapittel 2 like nedenfor. Det er dermed ikke så mange pågående forbrukerlovsaker igjen for Finland dette halvåret.

1.6 25-årsjubileum for EØS-avtalen

Denne våren har 25 år med et tett og forpliktende samarbeid mellom EU og EFTA-landene Norge, Island og Liechtenstein blitt markert. EØS-avtalens 25-årsjubileum ble blant annet markert med at statsministrene fra de tre EØS-EFTA-landene deltok på Det europeiske råd sammen med EUs 28 stats- og regjeringssjefer: <https://www.efta.int/EEA/news/Celebrating-25-years-European-Economic-Area-cooperation-513576>

2. Forbrukersaker

2.1 Forslag til direktiv om beskyttelse av forbrukernes kollektive rettigheter

Dette direktivforslaget vil, dersom det blir fastsatt, innføre det første felleseuropeiske systemet for gruppesøksmål til vern av forbrukeres kollektive interesser. Bakgrunnen er flere saker der store grupper forbrukere har blitt rammet av regelverksbrudd begått av næringsdrivende (særlig «Dieselgate», der biler fra VW-konsernet forurenset mer enn forbrukerne var informert om, og «Ryanair-saken», der mange forbrukere ble rammet av kansellerte flyavganger).

Kommisjonens forslag av 11. april 2018 vil sannsynligvis gjennomgå endringer før det eventuelt blir vedtatt av Europaparlamentet og medlemslandene. Endringsønsker fra Parlamentets side er allerede kjente, da de inngår i Parlamentets forhandlingsposisjon fastsatt 26. mars 2018. Medlemsstatene diskuterer nå direktivforslaget med hjelp av reviderte tekstversjoner, som utarbeides i samarbeid mellom landet som innehar det roterende formannskapet i Rådet og Kommisjonen.

Direktivforslaget vil formelt sett erstatte direktivet om nedlegging av forbud med hensyn til vern av forbrukerinteresser (forbudsdirektivet), som er gjennomført i norsk rett.¹ Forslaget bygger på minimumsharmonisering, slik at det skal være mulig å beholde nasjonale systemer for gruppesøksmål

¹ Direktiv 2009/22/EF, gjennomført i forskrift 2001-12-20-1586 om forbrukernes kollektive interesser.

ved siden av det nye felleseuropeiske systemet. Minst ett av de nasjonale systemene må i så fall oppfylle kravene i direktivforslaget.

Etter forslaget skal medlemsstatene utpeke «godkjente institusjoner» som skal gis myndighet til å representere grupper av forbrukere i tvister som gjelder disse forbrukernes rettigheter. Godkjente institusjoner skal kunne bringe inn slike gruppesøksmål for domstoler eller forvaltningsorganer. Landene står fritt til å velge hvem de godkjente institusjonene skal være. De administrative myndighetene eller domstolene som gis kompetanse til å behandle slike saker skal kunne:

- 1) Treffe avgjørelser om at en handling er i strid med regelverket og dermed forbudt og skal stanses.
- 2) Treffe avgjørelser om prisavslag, heving, erstatning, reparasjon eller andre beføyelser til grupper av skadelidte forbrukere. Dette er det grunnleggende nye i direktivforslaget.

Forvaltningsorganer eller domstoler skal gis kompetanse til å treffe slike avgjørelser på en rekke områder, for eksempel finansielle tjenester, transport, energi, telekommunikasjon, helse og miljø, samt personvern. Totalt 59 EØS-rettsakter som verner forbrukerinteressene er omfattet av forslaget.

Europaparlamentets posisjon

Europaparlamentet (EP) tok stilling til direktivforslaget i plenum 26. mars 2019. Parlamentets omforente posisjon vil normalt utgjøre dets forhandlingsmandat når forhandlinger med medlemsstatene eventuelt begynner. Posisjonen er et kompromiss mellom de viktigste politiske gruppene i Parlamentet og ble vedtatt med god margin (579 for, 33 mot og 43 avstående). Det antas at det nye Parlamentet, valgt i mai 2019, sannsynligvis ikke vil gjenåpne de interne diskusjonene om direktivforslaget, men det vet man foreløpig ikke.

Parlamentet mener de har kommet fram til en bedre balanse mellom forbrukervern og rettslig forutberegnelighet for næringsdrivende enn Kommisjonens forslag. Parlamentets versjon innfører blant annet ytterligere prosessuelle garantier («sikkerhetsventiler») mot ubegrunnede gruppesøksmål, for å forebygge det motstanderne av forslaget kaller «US style litigation» og «amerikanske tilstander».

Medlemslandenes posisjon

Det finske formannskapet har som ambisjon at medlemslandene skal bli enige om en posisjon til direktivforslaget (General Approach) innen november 2019. Det er berammet fire møter i rådsarbeidsgruppen frem til november (to i september, ett i oktober og ett i november). Noen av disse møtene vil gå over to dager.

Ingen vet om medlemslandene vil klare å bli enige om en General Approach denne høsten. Dersom det går, er planen at Kroatia, som er formannskapsland våren 2020, skal lede medlemslandene i forhandlinger med Europaparlamentet (triloger). I beste fall kan Rådet og Parlament bli enige nokså raskt om dette direktivforslaget, for det ligger foreløpig ikke an til å være noen uoverkommelige uenigheter dem imellom. Det kan for øyeblikket virke vanskeligere for medlemslandene å bli enige seg imellom, hvilket kanskje ikke er så rart, ettersom det er ekspertene i de nasjonale forvaltningssystemene som vanligvis er nærmest til å identifisere praktiske og juridiske utfordringer ved utvikling av nye regelverk. Dette er tilfellet for dette direktivforslaget, som vil få betydning for nasjonale sivilprosessuelle bestemmelser.

2.2 Omnibusdirektivet (eller Moderniseringsdirektivet for forbrukervernregelverk)

Dette direktivforslaget inneholder forslag til diverse endringer i fire eksisterende direktiver.² Noen av de viktigste nyvinningene i forslaget er:

- Nye bestemmelser som skal gi mer avskrekkende sanksjoner for brudd på de fire direktivene som berøres av forslaget.
- Innføring av rettigheter til individuelle beføyelser (som erstatning og heving av kontrakt) ved brudd på direktivet om urimelig handelspraksis (2005/29/EF), som er gjennomført i markedsføringsloven i Norge.
- Nye informasjonskrav for online markeds plasser.
- Forbud mot skjult reklame i online søketjenester.
- Utvidelse av forbrukerrettighetsdirektivets virkeområde (direktiv 2011/83/EU), slik at det også skal gjelde for digitale tjenester, uavhengig av om forbrukerens motytelse er penger eller personopplysninger.

Under behandlingen av forslaget har det kommet inn en rekke endringer, både fra Parlamentets og medlemslandenes side. Blant annet kom det inn mange nye informasjonskrav for digitale transaksjoner mellom næringsdrivende og forbrukere, både om rangering av digitale søkeresultater, krav til digitale brukeranmeldelser, opplysningskrav ved personlig prising og diverse opplysningsforpliktelser for digitale plattformer.

Status

Europarlamentet og Rådet ble «foreløpig enige» om dette direktivforslaget etter forhandlinger 22. mars 2019. Medlemslandene godkjente deretter forhandlingsresultatet på COREPER-nivå (ambassadørnivå) 29. mars og Parlamentet godkjente det 17. april 2019. Både medlemslandenes og Parlamentets godkjenning er imidlertid foreløpig (ikke endelig), ettersom det ikke var mulig å gjennomføre alle de formelle skrittene i lovgivningsprosessen i løpet av det korte tidsrommet fra Kommisjonen la fram forslaget i april 2018 og fram til valget til nytt Parlament i mai 2019.

Neste skritt i denne saken er derfor:

- 1) Rådsarbeidsgruppen skal behandle en korrekturlest og eventuelt korrigert versjon av den omforente direktivteksten. Dette vil trolig skje i september. Det er ikke ventet store diskusjoner i dette møtet, som er ment å dreie seg om lingvistiske spørsmål i de ulike språkversjonene av teksten.
- 2) Deretter må det nyvalgte Parlamentet godkjenne den omforente direktivteksten. Det er heller ikke her ventet vanskeligheter, selv om det ikke er mulig å utelukke dette.
- 3) Endelig må Rådet godkjenne teksten formelt. Dette kan gjøres i en hvilken som helst Rådskonstellasjon, og teksten vil sannsynligvis bli behandlet skriftlig (som et såkalt A-punkt, det vil si uten diskusjon).

Den foreløpige omforente direktivteksten, slik den forelå da Parlamentet behandlet den 17. april 2019:

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/provisoire/2019/04-17/0399/P8_TA-PROV\(2019\)0399_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/provisoire/2019/04-17/0399/P8_TA-PROV(2019)0399_EN.pdf)

² Direktivet om urimelig handelspraksis 2005/29/EF, forbrukerrettighetsdirektivet 2011/83/EU, direktivet om urimelige kontraktsvilkår 93/13/EEC og direktivet om prisinformasjon 98/6/EF.

2.3 Nye regler for forbrukerkontrakter

To nye direktiver om forbrukerkontrakter ble vedtatt denne våren, med fastsettelsesdato 20. mai. Begge direktivene gjelder bare for kontrakter mellom næringsdrivende og forbrukere:

- Direktiv om kontraktsregler for digitale ytelser
- Direktiv om kontraktsregler for salg av varer

2.3.1 Direktivet om kontraktsregler for digitale ytelser:

Dette er første gang kontraktsregler for digitale ytelser reguleres på EØS-nivå. I Norge er slike kontraktsforhold i dag regulert gjennom ulovfestet kontraktsrett.

Kort om innholdet:

- Digitale ytelser er et dynamisk begrep: Nye ytelser kan omfattes etter hvert. Eksempler på digitale ytelser kan være spillapper på mobil, filmtjenester og skylagring.
- Hvis mangelfullt digitalt innhold/tjeneste ikke kan repareres innen rimelig tid: Forbruker har rett til prisreduksjon eller pengene tilbake innen 14 dager.
- Selger har krav på å gjøre to forsøk på å rette opp en mangel før kjøper kan heve kontrakten.
- Omvendt bevisbyrde: Mangel som avdekkes innen ett år etter levering antas å ha vært til stede ved levering.
- Løpende ytelser: Bevisbyrden hviler på selger gjennom hele kontraktsperioden.
- Reklamasjonsfrister: Direktivet harmoniserer ikke dette fullt ut, men fastslår at reklamasjonsfrister ikke kan være kortere enn 2 år.

Lenke til direktivet: <https://eur-lex.europa.eu/search.html?qid=1566569642890&text=32019L0770&scope=EURLEX&type=quick&lang=en>

2.3.2 Direktivet om salg av varer:

Dette direktivet erstatter gjeldende direktiv om forbrukerkjøp (99/44/EF, som i Norge er gjennomført i Forbrukerkjøpsloven).

Kort om innholdet:

- Gjelder for salg av fysiske varer uansett salgskanal (både on- og off-line).
- Varer med digitale elementer omfattes av dette direktivet, ikke av direktivet om digitale ytelser.
- I utgangspunktet full harmonisering: Men direktivet åpner for visse unntak.
- Reklamasjonsfrister: Minimumsharmonisering: Landene kan velge lengre periode enn 2 år. Norge kan dermed beholde reklamasjonsfristen på 5 år for varer som er ment å vare vesentlig lenger enn 2 år.
- Bevisbyrde: Hviler på selger i minst 1 år – landene kan velge å forlenge til 2 år. Begge muligheter går lengre enn forbrukerkjøpsloven (1/2 år)
- Landene kan bestemme at forbruker må melde fra til selger om mangel innen 2 måneder for å ikke miste rettigheter etter direktivet.

Lenke til direktivet: <https://eur-lex.europa.eu/search.html?qid=1566569576555&text=32019L0771&scope=EURLEX&type=quick&lang=en>

2.4 Sirkulær økonomi:

Sirkulær økonomi er fremhevet som en prioritet i påtroppende kommisjonspresident Ursula von der Leyens politiske program, som legger opp til at Europa skal være «verdensledende når det gjelder

sirkulær økonomi» og at sirkulær økonomi er en nøkkel for å utvikle Europas framtidige økonomiske modell. Hun lover derfor å forelå en ny handlingsplan for sirkulær økonomi. Finland, som er formannskapsland i Rådet dette halvåret, har også sirkulær økonomi som en prioritet. I Finlands formannskapsprogram heter det at sirkulær økonomi vil ha en sentral rolle for å få ned utslippene av drivhusgasser og for å styrke Europas konkurranseevne. Også i satsingsforslagene som embetsverket i Kommisjonen har utarbeidet denne sommeren, er sirkulær økonomi fremhevet (se punkt 2.7.5 nedenfor).

Den sittende Juncker-Kommisjonen la 4. mars fram en ny «pakke» om sirkulær økonomi som er planlagt videreført av den nye kommisjonen. En statusrapport for oppfølging av handlingsplanen om sirkulær økonomi fra 2015 viser at EU har levert eller er i ferd med å levere på alle de 54 tiltakene. Det gjenstår imidlertid mye arbeid. Samhandling med og mellom stakeholdere, overholdelse av strategier og regelverk, tettere koblinger til industripolitikken og utvikling av markedet for avfallsbasert råvare står sentralt. Arbeidet for å sikre en sirkulær økonomi uten uønsket spredning av miljøgifter bør akselereres, det samme med miljømerking, innovasjon, kritiske råvarer og gjødsel. Forbrukerne bør gjøres i stand til å ta miljøriktige valg, og strategiske offentlige anskaffelser, kunstig intelligens og digitalisering blir viktig. Kommisjonen ser at plaststrategien i den sirkulære økonomien har vært vellykket, og at det kan være fordelaktig med en lignende tilnærming for sektorer med stor miljøbelastning og med stort potensial som IT, elektronikk, mobilitet, bygg, mineralnæringen, møbler, mat, drikke og tekstiler.

Kommisjonen framhever også design for sirkulær økonomi som essensielt. Kommisjonens dokument om bærekraftige produkter i en sirkulær økonomi, [SWD\(2019\) 91](#), analyserer bidraget fra eksisterende produktpolitikk. Regelverk innen emballasje, mat, elektronikk, batterier, transport og mobilitet, møbler, tekstiler, bygg- og anleggsprodukter og kjemikalier anses som særlig betydningsfulle. Dokumentet omtaler forbruker-rettigheter og EUs metodikk for vurdering av miljøbelastningen av produkter og virksomheter, Environmental Footprint, som bl.a. kan gjøre det enklere for forbrukerne å ta miljøriktige valg. Den omtaler også hvordan digitalisering, innovasjon og sporbarhet for helse- og miljøfarlige stoffer kan bidra til mer bærekraftige produkter.

2.5 Forbrukerkreditt

Kommisjonens DG Justice and Consumers evaluerer for tiden direktiv 2008/48/EF om forbrukerkreditt. Evalueringen skal etter planen slutføres innen utgangen av 2019. Neste skritt vil deretter sannsynligvis være å utarbeide en konsekvensutredning (Impact Assessment). Deretter vil Kommisjonen muligens legge fram forslag til revidert direktiv. Kommisjonen gjennomførte en offentlig høring i forbindelse med evalueringen av direktivet fra 14. januar til 8. april i år. En høringsoppsummering offentliggjort 16. mai 2019 viser blant annet at:

- De mest brukte kredittjenestene blant forbrukerrespondentene i høringen var kredittkort, personlig kreditt og/eller forhåndsgodkjent overtrekk.
- Nesten alle forbrukerrespondentene hadde bare inngått kredittavtaler i eget land.
- Fleste forbrukere hadde møtt kredittmarkedsføring online, etterfulgt av markedsføring i papirmedia og på TV.
- Nesten halvparten mente at informasjonen i markedsføringen var mangelfull.
- De fleste rapporterte at kredittverdigheten deres hadde blitt undersøkt når de søkte om kreditt.
- De fleste forbrukerrespondentene var generelt positive til direktivet.

- Blant respondentene fra næringsliv, offentlige myndigheter, forbrukerorganisasjoner, andre NGO'er og academia mente et klart flertall at direktivet er relevant, spesielt hva gjelder reglene om kredittverdighetstester, tidlig tilbakebetaling, angrerett og APR (årlig prosentsats).
- Et flertall av disse respondentene mente også at direktivet både fungerer godt når det gjelder målsetningene (effective) og er kostnadseffektivt (efficient), at det henger godt sammen med annet EØS-regelverk (coherence) og at det gir styrket forbrukervern sammenlignet med regulering på nasjonalt nivå (added value).
- Respondentene forslø også enkelte nye forhold som kunne omfattes av direktivet. Eksempler på dette er å utvide anvendelsesområdet slik at direktivet også kan omfatte kredittavtaler for mindre enn 200 euro, fjerning av «gold-plating» gjennom nasjonale regler som gir økt forbrukervern, men vanskeliggjør like konkurranseforhold i grenseoverskridende situasjoner, og utvide virkeområdet til også å omfatte peer-to-peer utlån og crowdfunding.
- Lenke til Kommisjonens oppsummeringsrapport: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/initiatives/ares-2018-3472049/public-consultation_en

2.6 Fjernsalg av finansielle tjenester

Kommisjonens DG Justice and Consumers evaluerer også direktiv 2002/65/EF om fjernsalg av finansielle tjenester. Prosessen er sammenfallende med evalueringen av forbrukerkredittdirektivet, se punktet ovenfor. En adferdsstudie om digitalisering av finansielle tjenester ble sluttført i april i år. Den viser blant annet at:

- Forbrukere gjør bedre valg når de får tydelig informasjon, på rett tidspunkt og på en måte som hjelper dem å sammenligne. Informasjon som presenteres samlet («in one go») i et enkelt og strukturert skjema som gjør det enkelt å sammenligne tilbud, er spesielt nyttig for sårbare forbrukere og for mobiltelefonbrukere.
- Noen måter næringsdrivende markedsfører finansielle tjenester online påvirker forbrukere til å ta raske beslutninger, noe som kan lede til forhastede beslutninger som ikke er til forbrukernes beste. Studien viser at forbrukerne gjør bedre valg når beslutningsprosessen går saktere.
- Studien innhentete også dokumentasjon på hvordan forbrukere påvirkes av enkelte andre handelspraksiser, slik som produktdesign og personrettet markedsføring (personalised and targeted marketing).
- Lenke til mer informasjon: https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/consumers/financial-products-and-services/consumer-credit-policy-information_en#behaviouralstudyondigitalisation

2.7 Mulige satsingsforslag fra embetsverket i Brussel (se pkt. 1.4 ovenfor)

2.7.1 Digitalt: Kunstig intelligens

Embetsverket (DG CNECT) ønsker at den påtroppende Kommisjonen skal foreslå å regulere bruk av kunstig intelligens. Dette vil i så fall være en fortsettelse av kommunikeet “et europeisk initiativ for AI”, som ble lagt fram i april 2018 COM(2018) 237 final) og kommunikeet om en “koordinert plan for AI” (COM(2018) 795 final). Et slikt lovarbeidet vil bygge på «etiske retningslinjer for kunstig intelligens», utarbeidet av Høynivågruppen for kunstig intelligens, og på pilotfasen med utprøving av disse retningslinjene, som ble lansert i juni og vil vare ut året.

Embetsverket mener Europa trenger en ambisiøs koordinert strategi som kombinerer offentlige og private investeringer med et robust rettslig rammeverk for å legge til rette for at kunstig intelligens i varer og tjenester brukes med respekt for grunnleggende rettigheter og på etisk forsvarlig vis over det ganske indre marked. Dette antas å ville sikre rettslig forutberegnelighet, bidra til tillit til markedet og gi europeisk næringsliv konkurransemessige fortrinn. Embetsverket skriver at den største utfordringen vil være å sikre grunnleggende rettigheter samtidig som det åpnes for innovasjon og nyskaping. Dersom EU ikke innfører lovgivning for kunstig intelligens, vil det kunne dukke opp varer og tjenester som kan skade både forbrukere og næringsdrivende. I tillegg vil de ulike landene trolig innføre nasjonale reguleringer, noe som vil skape hindringer for det indre markedet og gjøre det vanskeligere for europeisk næringsliv å oppnå stordriftsfordeler.

Dette satsingsforslaget kan ha gode muligheter for bli noe mer konkret, ettersom det passer godt med påtroppende kommisjonspresidents Von der Leyens tanke om å foreslå lovgivning for kunstig intelligens i løpet av de første 100 dagene av presidentskapsperioden.

2.7.2 Digitale tjenester og plattformer:

Embetsverket (DG CNECT) foreslår å oppdatere EU-regelverket om digitale tjenester, herunder online plattformer. Dette vil innebære en revisjon av e-handelsdirektivet, noe som blant annet forbrukervernfolket i DG Justice and Consumers har argumentert for i flere år allerede. Bakgrunnen er at viktige bestemmelser i e-handelsdirektivet, blant annet de som setter rammene for hvilket ansvar online plattformer har for det som befinner seg på plattformene, ikke har vært revidert på mange år og dermed er utdatert. Dette regelverket har blant annet ført til rettssaker der EU-domstolen har måttet ta stilling til hvilket ansvar en plattform som Uber har for bilkjøringstjenestene den legger til rette for. En annen konsekvens er at en rekke land har begynt å utvikle egne regelverk for slike plattformer, noe DG CNECT antar kan skape usikkerhet både for forbrukere og næringsdrivende som beveger seg over landegrensene. DG CNECT foreslår at den påtroppende Kommisjonen utarbeider en ny forordning innen andre halvår 2020. Denne tenkes å bestå av en ny versjon av dagens e-handelsdirektiv og blant annet inneholde bestemmelser for tjenesteformer som plattformer for delingsøkonomi.

Også dette satsingsforslaget kan ha gode muligheter for bli noe mer konkret, siden det passer godt med Von der Leyens tanke om å foreslå lovgivning om digitale tjenester for å oppgradere regelverket om ansvar og sikkerhet for digitale plattformer, tjenester og produkter.

2.7.3 Forbrukere og næringsdrivende for bærekraft

DG Justice and Consumers påpeker at forbrukerne er i en nøkkelposisjon for å bidra til et mer bærekraftig samfunn, gjennom valgene de gjør både når det gjelder forbruk i hjemmet og utslipp av drivhusgasser. Studier viser at mange forbrukere ønsker å redusere sine økologiske fotavtrykk, men det er få som vet hvordan de kan gjøre nettopp det. Embetsverket foreslår å utvikle nytt regelverk og fremhever å gjøre «grønne» valg enklere gjennom bedre forbrukerinformasjon, å svarteliste de mest alvorlige tilfellene av villedende markedsføring om hvordan varer og tjenester påvirker miljøet og å sikre at forslaget om beskyttelse av forbrukernes kollektive rettigheter (punkt 2.1 ovenfor) blir ferdig behandlet og vedtatt.

2.7.4 Pantestystem for mobiltelefoner og ladere

DG ENV (miljø) ser ut til å foreslå at den påtroppende Kommisjonen i løpet av sine første 100 dager skal kunngjøre et slags pantestystem for brukte mobiltelefoner og ladere. Dette skal være et håndfast tiltak innen handlingsplanen for sirkulær økonomi. DG ENV ser for seg at det kan gå ut på at antallet innsamlingssteder for brukte telefoner og ladere økes, at det innføres økonomiske incentiver for at forbrukere skal levere inn gamle produkter (penger tilbake eller «grønne» tilgodelapper, som kan brukes til å kjøpe miljøvennlige varer og tjenester), samt støtte til å utvikle gjenbruks- og

reparasjonsnettverk. Kostnadene foreslås dekket gjennom produktansvarssystemene som allerede finnes i de ulike landene.

2.7.5 Sirkulær økonomi 2.0

DG ENV skriver at da europeiske toppledere møttes i våres i Sibiu for å diskutere Europas framtid, pekte de på sirkulær økonomi som et område der europeiske forbrukere har høye forventninger og der europeiske beslutningstakere har mulighet til å bidra til et Europa som beskytter og er konkurransedyktig, rettferdig, bærekraftig og har påvirkningskraft. I følge embetsverket har tiden kommet for å vise europeiske forbrukere mer konkret hvordan de kan endre forbruket sitt slik at de kan bidra til å endre samfunnet. «Sirkulær økonomi 2.0» kan for eksempel inneholde tiltak som å lovfeste krav til næringsdrivende om å dokumentere «grønne påstander» i markedsføring ved hjelp metodologier som viser økologisk fotavtrykk, og å legge til rette for reparasjoner og gjenbruk ved å sikre bedre rammevilkår for gjenbruks- og reparasjonsaktiviteter, for eksempel gjennom sertifisering av næringsdrivende og «effektive forbrukerrettigheter».

3 Likestilling og ikke-diskriminering

3.1 En politisk prioritet for påtroppende Kommisjon

Likestillingsfeltet seiler for tiden opp som et politisk prioritert område for den nye Kommisjonen, fordi den nye kommisjonspresidenten Ursula von der Leyen har tatt inn en rekke likestillingssaker i sitt politiske program for perioden 2019-2024. Dette programmet er beskrevet i kapittel 1.2.2 ovenfor.

Det er likevel usikkert nøyaktig hva dette vil lede til når det gjelder framdrift i pågående saker. Kommisjonens planer kan muligens bli noe klarere allerede 4. september, da Tiina Astola, generaldirektør (tilsvarende dep.råd) i DG Justice and consumers skal møte i Europaparlamentets FEMM-komite for å diskutere aktuelle saker. Foreløpig dagsorden for dette møtet kan finnes her: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/FEMM-OJ-2019-09-04-1_EN.html

Som nevnt i pkt. 1.5 ovenfor, har også formannskapet i Romania, Finland og Kroatia flagget flere saker på likestillingsområdet høyt. På den annen side er det ikke mange saker på dette området å finne i de foreløpige satsingsforslagene fra embetsverket i Kommisjonen, se punkt 3.9.

3.2 Møteplaner under det finske Rådsformannskapet

Den finske helse- og sosialministeren Aino-Kaisa Pekonen skisserte følgende høynivåmøter i Europaparlamentets sysselsettings- og sosialkomiteen (EMPL) 24. juli i år:

- 24. oktober: Rådet vil diskutere diskriminering, blant annet av funksjonshemmede.
- Desember: Mål om Rådskonklusjoner om økonomisk velferd og likestilling.

3.4 Tilgjengelighetsdirektivet

Det nye tilgjengelighetsdirektivet ble fastsatt 17. april 2019, som direktiv (EU) 2019/882.

Direktivet inneholder tilgjengelighetskrav for varer og tjenester som:

- Telefoner, datamaskiner, minibanker og billettautomater for persontransport
- Banktjenester for forbrukere
- Elektronisk kommunikasjonsutstyr, som for eksempel telefon- og internettjenester

- Nødnummertjenesten 112
- Audiovisuelle medietjenester
- E-bøker
- E-handel

Lenke til det nye direktivet:

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2019.151.01.0070.01.ENG

3.5 Nytt ikke-diskrimineringsdirektiv/likestillingsdirektiv

Direktivforslaget dekker 4 diskrimineringsgrunnlag: Religion og tro, uførhet, alder og seksuell orientering. Målsettingen er å utvide beskyttelsen mot diskriminering til områder utenfor sysselsetting, som allerede er dekket av dagens EU-regelverk, til felter som for eksempel tilgang til varer og tjenester.

Dette direktivforslaget ble lagt fram i 2008. EU-kommisjonen har ved flere anledninger understreket at den ser dette direktivet som en prioritet. Foreløpig siste runde foregikk i Rådets EPSCO-konstellasjon (der arbeids-, sosialministre o.l. møtes) 13. juni 2019. Der rapporterte det daværende rumenske formannskapet om fremdriften i arbeidet. Utfordringen er at direktivet må vedtas enstemmig blant medlemslandene, og enstemmighet er foreløpig ikke realistisk å få til. Medlemslandene ser ut til å være enige om målsetningen om å motvirke diskriminering, problemet er at landene har ulike tilnærminger til hvordan dette skal gjøres. Det rumenske formannskapet la fram en skriftlig statusrapport for arbeidet med direktivforslaget 27. mai 2019, se <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9567-2019-REV-1/en/pdf>.

Påtroppende kommisjonspresident Ursula von der Leyen nevner «ny antidiskrimineringslovgivning» som en av sine prioriteringer i sin politiske programerklæringen fra juli 2019. Direktivforslaget har for øvrig også vært høyt prioritert av den sittende Juncker-kommisjonen, men uten at det så langt har ført til noen løsning i Rådet.

3.6 Women on boards

Dette direktivforslaget ble først fremmet i 2012. Det legger i utgangspunktet opp til at minst 40% av representantene i bedriftsstyrer skal være av det underrepresenterte kjønn, innen 2018 i offentlig sektor og 2020 for privat sektor.

Forslaget ble siste gang behandlet av Rådet 13. juni 2019. Det daværende rumenske formannskapets informerte om at et mindretall av medlemsland fortsatt blokkerer forslaget, og at det foreløpig ikke har vært mulig å komme forbi dette hinderet.

Påtroppende kommisjonspresident Ursula von der Leyen nevner også dette direktivforslaget som en av sine prioriteringer i sin politiske programerklæring fra juli 2019. Hun fikk gjennom tilsvarende lovgivning nasjonalt da hun var familieminister i Tyskland. Direktivet har imidlertid også vært flagget som en prioritet av den sittende Juncker-kommisjonen, uten at forhandlingene har kommet i mål av den grunn.

3.7 Rettighets- og verdiprogrammet

Formålet med dette nye programmet er å beskytte rettigheter og verdier som definert i EUs traktatgrunnlag og menneskerettighetene, for å understøtte og videreutvikle åpne, rettighetsbaserte demokratiske likestilte og inkluderende samfunn bygget på rettsstatlige prinsipper. Dette omfatter

blant annet fremme av ikke-diskriminering og likestilling, samt motvirkning av kjønnsbasert vold og vold mot utsatte grupper. Programmet erstatter flere eksisterende EU-programmer, der EØS-landene er med i varierende grad.

Rettighets- og verdiprogrammet er forslått som en forordning, som blant annet inneholder egne bestemmelser om:

- Likhet, rettigheter og kjønnslikestilling.
- Forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner, jenter og hjemmevold, vold mot barn, ungdom og andre grupper som LGBTQI-personer og handikappede.

Status for forhandlingene:

Parlamentet og Rådet ble 6. mars 2019 foreløpig enige i trilogforhandlinger om programmet for perioden 2021-27. Enigheten gjelder fremdriften i forhandlingene, men med forbehold for endelig enighet om hele teksten. Bakgrunnen er at Romania, som var formannskapsland våren 2019, ikke hadde mandat til å forhandle på vegne av Rådet for alle deler av teksten. I den foreliggende tekstversjonen er de delene Romania ikke kunne forhandle om satt i parentes. Disse delene vil Rådet trolig ikke bestemme seg for endelig før forhandlingene om EUs langtidsbudsjett (MFF) for 2021-2027 er sluttført. Av særlig interesse for Norge er at bestemmelsen om 3. lands, herunder også EØS-/EFTA-lands, tilknytning til programmet også er satt i parentes og dermed ikke ferdig forhandlet.

3.8 Gender equality index 2019

I oktober i år vil det europeiske Institutt for kjønnslikestilling legge fram oppdaterte tall over status for kjønnslikestilling i EU. Den nye indeksen vil sammenligne fremdriften i hvert land siden 2005, peke på hva det enkelte land har oppnådd og vise til muligheter for forbedring. Det vil være særlig fokus på balanse mellom arbeidsliv og fritid, fleksible arbeidsordninger, foreldrepermisjon og livslang læring.

Mer informasjon: <https://eige.europa.eu/news/gender-equality-index-2019-focuses-work-life-balance>

3.9 Mulige satsingsforslag fra embetsverket i Brussel (se pkt. 1.4 ovenfor)

3.9.1 Kriminalitetsforebygging – vold mot kvinner

Blant embetsverkets innspill om mulige satsingsområder for den påtroppende Kommisjonen, forslår DG Justice and Consumers å rette fokus mot forebygging av kriminalitet, gjennom å se på bredere sosiale sammenhenger. Dette kan blant annet bestå av utveksling av «best practices» mellom landene. En av tre prioriteter i dette forslaget er et initiativ for å forebygge vold mot kvinner. Embetsverket skriver i sitt foreløpig uoffisielle satsingsforslag at kjønnsbasert vold kan forebygges ved å utfordre sosiale og kulturelle tradisjoner, og at forebygging omfatter å jobbe med både overgripere og ofre. Dette initiativet kan, dersom den nye Kommisjonen ønsker å gjennomføre det, blant annet inneholde informasjonskampanjer, utarbeidelse av utdanningsmateriale og midler til prosjektstøtte. Vold mot kvinner er også fremhevet i påtroppende Kommisjonspresident Von der Leyens politiske program, se punkt 1.2.2 ovenfor. Dette forslaget fra embetsverket kan se ut til å passe spesielt godt sammen med Von der Leyens ønske om å jobbe for at EU kan tiltre Istanbul-konvensjonen mot vold i hjemmet, og om å få vold mot kvinner inn på listen over definerte EU-forbrytelser.

4 Barne-, ungdoms- og familiepolitikk

4.1 Et politisk prioritetsområde?

Påtroppende kommisjonspresident Ursula von der Leyen har flagget barne- og familiepolitiske saker høyt blant tingene hun ønsker å ta tak i når hun tiltrer. Det fremgår av det politiske programmet hennes at hun ønsker å styrke arbeidet mot barnefattigdom, hjelpe familier med å balansere bedre mellom arbeid og fritid, sikre kvalitet på utdanning i unge år, styrke den europeiske ungdomsgrantien som virkemiddel mot ungdomsarbeidsløshet og tredoble Erasmus-budsjettet som er foreslått av den sittende Juncker-Kommisjonen. Se mer om Von der Leyens politiske program i punkt 1.2.2 ovenfor. Embetsverket i Kommisjonen har på sin side utarbeidet noen satsingsforslag på ungdomsfeltet, se punkt 4.5 nedenfor. Mulighetene er dermed der for at barne-, ungdoms- og familiepolitikken kan få et løft i tiden framover, men dette er det for tidlig å si noe sikkert om i dag.

4.2 Finske planer for ungdomsfeltet

Den finske statsråden som er ansvarlig for ungdom, kultur og idrett vil presentere formannskapetets prioriteringer i Parlamentets kulturkomité 4. september. Ut over dette, arbeider det finske Rådsformannskapet på teknisk nivå for øyeblikket med følgende på ungdomsfeltet:

- Forberede Rådsmøte (på ministernivå) for ungdom, idrett og kultur 21. og 22. november i Brussel. Det forberedes nå rådskonklusjoner om utdanning av ungdomsarbeidere, og om digitalisering av ungdomsarbeid.
- Forberede uformelt ministermøte i Helsinki i oktober.
- Discover EU. På dette området er det diskusjon om penger mellom medlemslandene, og om Discover EU skal nevnes eller ikke i teksten i Erasmus-forordningen. Noen medlemsland ser ut til å mene at Discover EU-programmet vil fremstå som mer forpliktende dersom det nevnes i forordningsteksten.
- Ungdomsdelen av Erasmus-programmet. Her er det planlagt atilogforhandlinger skal begynne i oktober. Diskusjonene har allerede begynt på teknisk nivå. Finland har som mål å oppnå politisk enighet om Erasmus innen utgangen av 2019, med forbehold for bestemmelsene om budsjett og om tredjeland (der også EØS-/EFTA-landene inngår), som Rådet må ta stilling til.
- Det europeiske solidaritetskorps.

4.3 Direktiv om balanse mellom arbeids- og familieliv (Work-Life Balance)

Det nye regelverket om Work-Life Balance for foreldre og omsorgspersoner ble fastsatt 20. juni 2019, som direktiv (EU)2019/1158.

Direktivet er blant de første lovverkene som kommer på plass under EUs «sosiale søyle». Det fastsetter harmoniserte minimumskrav og har som formål å fremme likestilling mellom kvinner og menn i arbeidslivet, gjennom å gjøre det enklere å kombinere arbeid og familieliv. Direktivet forplikter blant annet landene til å sikre fedre rett til 10-dagers permisjon i forbindelse med fødsel og rettigheter for begge foreldre til 4 måneders foreldrepermisjon (2 av disse månedene kan ikke overføres mellom partnerne). Det innføres også rettigheter til 5 dagers omsorgspermisjon årlig for arbeidstakere med omsorgsforpliktelser for nærstående. Samtidig forplikter direktivet medlemslandene til å sikre økonomisk støtte som minst må være på nivå med sykelønn under fedrepermisjon. Direktivet gir også arbeidstakere med barn rett til å be arbeidsgiver om fleksible arbeidsordninger. Dette er første gang EU-regelverk eksplisitt omhandler fedrepermisjon og omsorgspermisjon – og også første gang alle disse konseptene samles i ett regelverk. Direktivet erstatter direktiv 2010/18/EU av 8. mars 2010 (Rammeavtalen om foreldrepermisjon).

Lenke til det nye direktivet:

<https://eur-lex.europa.eu/search.html?qid=1566832873059&text=2019/1158&scope=EURLEX&type=quick&lang=en>

4.4 Trygdekoordineringsforordningen

Kommisjonen la 13. desember 2016 frem forslag til endringer i trygdeforordningen (883/2004) og gjennomføringsforordningen (987/2009). Formålet var ikke å endre grunnleggende elementer, men å forsøke å forenkle, tydeliggjøre og gjøre det lettere å håndheve regelverket. Forhandlingene var svært vanskelige, både mellom medlemsstatene og mellom Råd og Parlament. Det rumenske formannskapet inngikk en foreløpig avtale med Parlamentet, men denne ble det ikke flertall for da medlemsstatene behandlet saken i etterkant. Saken ble heller ikke votert over i plenum i Parlamentet, og det er noe uklart om det finske formannskapet vil sette saken på dagsorden i høst.

På vegne av det finske rådsformannskapet deltok to ministre (for henholdsvis arbeid (Timo Haraka) og helse- og sosial (Aino-Kaisa Pekonen) i Europaparlamentets sysselsettings- og sosialkomité 24. juli 2019, for å snakke om aktuelle saker. De fikk spørsmål fra flere europaparlamentarikere om Rådet har en plan for videre arbeid med revisjon av trygdekoordineringsforordningen. Ingen av statsrådene svarte imidlertid direkte på dette.

Mulighetene for å kjøpekraftjustere/indeksregulere familieytelser for arbeidstagere som har familiemedlemmer bosatt i andre land enn der de jobber har vært et diskusjonstema under forhandlingene om revidert trygdekoordineringsforordning. Østerrike innførte slik kjøpekraftjustering av familieytelser fra 1. januar 2019. Kommisjonen innledet like etter traktatbruddsak mot landet, fordi den mente slik indeksering strider mot EU-retten og er diskriminerende. Foreløpig siste nytt i saken er at Kommisjonen 25. juli sendte Østerrike en grunngitt uttalelse (reasoned opinion), som er siste skritt i Kommisjonens prosedyrer før den kan reise sak mot et medlemsland for EU-domstolen. Informasjon fra EU-kommisjonens nettsider om saken:

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/EN/IP_19_4253

4.5 Mulige satsingsforslag fra embetsverket i Brussel (se pkt. 1.4 ovenfor)

4.4.1 Erasmus for unge ledere

Kommisjonens forskningsenhet (Joint Research Centre, JRC) fremhever at unge mennesker er de mest progressive og fremtidsrettede og er godt egnet til å bli gode ambassadører for det europeiske prosjektet, dersom EU bare klarer å få dem mer engasjert i politikktutviklingen. Dette må imidlertid gjøres på måter som er relevante for ungdom og ta hensyn til deres verdier, bekymringer og ønsker. Når ungdom føler at de ikke blir hørt av politikerne, kan de bli sårbare for mer ekstremistisk tankegodt. JRC foreslår at Kommisjonen skal sette i gang et prosjekt for å skape kontakt mellom unge samfunnsledere og «influensere». Målgruppen bør være unge ledere med erfaring fra sivilsamfunnet og prosjektet kan hjelpe dem med å utvikle seg ved å utveksle erfaringer og utvide nettverk. Sluttresultatet kan være å skape et nettverk av unge ledere som strekker seg over hele EU, med, som JCR skriver, mulighet for å utvide dette også til naboland. Dette nettverket kan bidra til å fremme europeiske verdier.

4.5.2 Utvide Erasmus+ for unge entreprenører

DG GROW ønsker at den påtroppende Kommisjonen skal gjøre Erasmus+ for unge entreprenører-programmet bredere. Bakgrunnen er at mange selskaper, særlig små, mellomstore og gründere, har

problemer med å rekruttere ansatte med høy kompetanse innen digital kunnskap og næringsvirksomhet over landegrenser. Samtidig ligger det et stort potensial hos europeisk ungdom, som er blant verdens best utdannede, «born digital» og «socially connected». Dagens Erasmus-program for unge entreprenører (EYE) burde utvides med tiltak som lar unge entreprenører med nye ideer lære og dele prosjekter med etablerte virksomheter, med tiltak som hjelper unge entreprenører å få tilgang til globale markeder og med tiltak som legger til rette for et mentorprogram for unge entreprenører.

4.5.3 Dagsorden for demokrati i EU

DG Justice and Consumers foreslår å opprette et eget satsingsområde for demokrati. Bakgrunnen er at demokratiet er under angrep mange steder, blant annet som følge av desinformasjon, velgermanipulasjon og populisme. Ett grep kan være å fremme en «åpen demokratisk sone», der særlig unge mennesker vil være viktige når det gjelder å kjempe for demokratiske prinsipper og grunnleggende rettigheter. Ungdom kan for eksempel delta gjennom politiske prosesser i utdanning.